

# ZDROBNIENIA w języku hebrajskim

dr hab. Marcin Majewski

Zdrobnienia, czyli deminutywy tworzymy w języku hebrajskim przez:

**1. dodanie sufiksu –on** (–ון), częściej dla rzeczowników męskich, **lub sufiksu –it** (–ית), **–onet** (–ונת), częściej dla rzeczowników żeńskich, czasem lekko modyfikując wyraz (dla ułatwienia wymowy), np.:

- *pil* פיל (słoń) – *pilon* פילון (słonik)
- *dow* דוב (niedźwiedź) – *dubon* דַּבּוֹן (niedźwiadek, miś) - lub też *dubi* דְּבִי (misiek, grubasek)
- *barwaz* ברווז (kaczka) – *barwazon* ברווזון (kaczuszka, kaczątko) np. *barwazon mechoar* מכוער ברווזון (brzydkie kaczątko)
- *achbara* עכברה (mysz, r.ż) – *achbaronet* עכברונת (myszka, r.ż)
- *sznija* שנייה (sekunda) – *sznijonet* שניונת (sekundka)
- *miskena* מסכנה (biedna) – *miskenonet* מסכנונת (biedaczka, biedaczysko)
- *tik* תיק (torba, plecak) – *tikon* תיקון (torebka, plecaczek)
- *seret* סרט (film) – *sirton* סרטון (filmik)
- *jeled* ילד (dziecko) – *jaldon* ילדון (dzieciak), rzadziej *jeledon* i *jeledonet* (ילדונת)
- *sefer* ספר (książka) – *safron* ספרון (książeczka, broszura)
- *kowa* כובע (czapka) – *kowaon* כובעון (czapeczka, także ‘kondom’)
- *cheder* חדר (pokój) – *chadron* חדרון (pokoik)
- *geszer* גשר (most) – *giszron* גשרון (mostek)
  
- *pach* פח (puszka, blacha, kosz) – *pachit* פחית (puszka) np. *pachit bira* פחית בירה (puszka piwa)
- *sak* שק (worek) – *sakit* שקית (torebka, reklamówka, worek foliowy)
- *kaf* כף (łyżka) – *kapit* כפית (łyżeczka)
- *kos* כוס (szklanka, kubek) – *kosit* כוסייה (szklaneczka, kieliszek, lampka [wina])

To najczęstsza forma zdrabniania, w przewidywalny i jasny sposób wskazująca na mniejszy obiekt lub młodsze zwierzę. Takie zdrobnienia mogą jednak tworzyć pewne różnice w znaczeniu (np. worek *versus* reklamówka; książka *versus* broszura itd.). Wszystkie one mają wspólną cechę bycia „formą mniejszą niż podstawowa”, ale ich konwencjonalne znaczenia mogą być różne od wyrazu podstawowego, np.

- *kruw* כרוב (kapusta) – *kruwit* כרובית (kalafior)

- *machszejew* מחשב (komputer) – *machszejewon* מחשבון (kalkulator)
- *et* עת (czas) – *iton* עיתון (gazeta)

**2. reduplikację** czyli podwojenie, zdwojenie ostatniej sylaby, również z modyfikacjami, np.:

- *kelew* כלב (pies) – *klawlaw* כלבלב (piesek, szczeniak)
- *chatul* חתול (kot) – *chataltul* חתלתול (kotek) - rzadziej *chatulon* חתולון
- *zakan* זקן (broda) – *zkankan* זקנקן (bródka)
- *bacal* בצל (cebula) – *bcalcal* בצלצל (cebulka)
- *adom* אדום (czerwony) – *adamdam* אדמדם (czerwonawy)
- *jarok* ירוק (zielony) – *jerakrak* ירקרק (zielonkawy)
- *dag* דג (ryba) – *dagig* דגיג (rybka)
- *sak* שק (torba, worek) – *sakik* שקיק (woreczek, torebka, np. torebka herbaty)
- *katon* קטן (mały) – *katanton* קטנטן (malutki, maleńki)

Reduplikacja to proces morfologiczny, w którym pewna część podstawy – spółgłoski i samogłoski, sylaby, morfemy lub całe słowo – jest powtarzana w lewo, w prawo lub wewnątrz rdzenia słowa. Różni się od wewnętrznych procesów morfologicznych słowa – afiksów nieliniowych i liniowych – tym, że wykorzystuje materiał z samej bazy jako dodatkowy morfem, zamiast łączyć ze sobą dwa morfemy.

**3. zapożyczenie formantów zdrobnień z innych języków**, np. z rosyjskiego końcówka **-czik** (צ'יק-) czy z jidysz końcówka **-le** (לע-). Na przykład

- *szamen* שמן (gruby) – *szamenczik* שמנצ'יק (grubutki, pucułowaty, 'pyza')
- *katan* קטן (mały) – *katanczik* קטנצ'יק (malutki, malusieńki)
- *mame* – *mamele*
- *Mosze* – *Moszele*
- *Riwke* – *Riwkele*
- *Rachel* – *Rochele*
- itd.
- *ima* אימא – *imusz* אימוש lub *emusz* אמוש *mamuś* (prawdopodobne zapożyczenie z j. polskiego). Podobne zdrobnienia imion:
- שירוש – שיר
- ליטלוש – ליטל
- טוהרוש – טוהר

Zdrobnienia z punktów 1 – 3 mogą oznaczać pozytywny albo rzadziej lekko ironiczny stosunek do nazwanego obiektu. Często mają zabarwienie emocjonalne, zwł. pozytywne. Wskazują na: 1) niewielki rozmiar danego obiektu; 2) nikłe znaczenie danego obiektu; 3) zabarwienie emocjonalne, pieszczotliwe; 4) stosunek pogardliwy, lekceważący bądź ironiczny, a także z odcieniem politowania.

4. **Imiona** mogą być zdrabniane przez dodanie końcówek, takich jak **-ik**, **-i** czy **-le**, czasem delikatnie modyfikując imię (dla ułatwienia wymowy). Czasami sylaba może zostać pominięta, aby utworzyć niezależne zdrobnienie, do którego można zastosować dowolny z wymienionych wcześniej sufiksów. W niektórych przypadkach działa również zdwojenie.

- Cipora (Sefora) צפורה – zdrabniane do Cipi ציפי
- Arje אריה – zdrabniane do Ari ארי
- Estera אסתר – zdrabniane do Esti אסתי
- Sara שרה – zdrabniane do Sarit שרית
- Ariel אריאל – zdrabniane do Arik אריק
- Szmuel שמואל – zdrabniane do Szmulik שמוליק
- Adam אדם – zdrabniane do Adamke אדמ'קה
- Aharon אהרן – zdrabniane do A(ha)rale אהר'לה czy Ron רון, przekształcane też w Roni רוני
- Dawid דוד – zdrabniane do Dudu דודו, ewentualnie Dudi
- Michael מיכאל – zdrabniane do Micha מיכה

5. Preferowaną opcją zdrobnienia **wśród dzieci** mówiących po hebrajsku jest dodawanie do rzeczowników i przymiotników (nieakcentowanej) końcówki **-i**, jak np. *chatuli* חתולי czy *gadoli* גדולי. Tu ma miejsce także rozróżnienie wśród dzieci na „swoje” i „obce”, np. babcia w ogóle to *safta*, ale czyjaś konkretna babcia to *safti*.

6. Zdrobnienia można w hebrajskim stopniować, mnożyć, jak w j. polskim: kwiat – kwiatek – kwiatusek czy pies – piesek – pieseczek. Na przykład ze słowa ogon זנב *zanaw* można utworzyć pojedyncze zdrobnienie *znawnaw* זנבנב (ogonek) – na zasadzie reduplikacji – ale też podwójne:

- *znawnawon* זנבנבון (ogoneczek) – na zasadzie 2+1: reduplikacji + dodania końcówki zdrabniającej –on
- *znawnawczik* זנבנבצ'יק (ogoneczek) – na zasadzie 2+3: reduplikacji + dodania zdrobnienia –czik